

Оперативно-розшукова діяльність. Навчальний посібник для підготовки до іспитів

При підготовці посібника використані ціла низка національних та ряд міжнародних правових актів. Посібник розрахований на студентів, слухачів, аспірантів юридичних навчальних закладів.

Структура навчального посібника побудована на найбільш оптимальному та легкому поданні матеріалу студентам – у запитаннях і відповідях.

Даний посібник стане у пригоді всім, хто бажає озброїти себе системою знань з курсу оперативно-розшукової діяльності, які стануть у пригоді в практичній діяльності кожного юриста.

ОПЕРАТИВНО- РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТІВ

2-ге видання
перероблене та доповнене

«Центр учбової літератури»
Київ – 2022

УДК 343.102.1 (075.8)
ББК 67.9я73
О 60

Упорядник – І. В. Тетарчук.

О 60 **Оперативно-розшукова діяльність** [текст] : Навчальний посібник для підготовки до іспитів /2-ге вид. перероблене та доповнене/ – К. : «Центр учбової літератури», 2022. – 228 с.

ISBN 978-611-01-2553-6

При підготовці посібника використані ціла низка національних та ряд міжнародних правових актів.

Посібник розрахований на студентів, слухачів, аспірантів юридичних навчальних закладів.

Структура навчального посібника побудована на найбільш оптимальному та легкому поданні матеріалу студентам – у запитаннях і відповідях.

Даний посібник стане у пригоді всім, хто бажає озброїти себе системою знань з курсу оперативно-розшукової діяльності, які стануть у пригоді в практичній діяльності кожного юриста.

УДК 343.102.1 (075.8)
ББК 67.9я73

ISBN 978-611-01-2553-6

© «Центр учбової літератури», 2022.

ВСТУП

Оперативно-розшукова діяльність є системою гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

Її завданням є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підкривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави.

Оперативно-розшукова діяльність є найбільш дієвим і ефективним механізмом в профілактиці і розкритті злочинів, який полягає в отриманні, збиранні, у відповідності з законом, інформації про обставини злочину і осіб, які його вчинили.

Оперативно-розшукова діяльність є різновидом правоохоронної діяльності, яка має виключно державний характер. Вона законодавчо визначена і санкціонована державою, здійснюється обмеженим колом спеціальних суб'єктів, що діють від імені держави, в порядку і в межах, визначених і обмежених законом, підконтрольна державним органам, спрямована на захист держави, суспільства, людини специфічними засобами і методами.

Структура навчального посібника відповідає основним розділам відповідної навчальної дисципліни, вона побудована на найбільш оптимальному та легкому поданні матеріалу студентам – у запитаннях і відповідях.

Посібник стане у пригоді всім, хто бажає озброїти себе системою знань з курсу оперативно-розшукової діяльності, які

стануть у пригоді в практичній діяльності кожного юриста.

ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ОРД

1. Поняття та завдання оперативно-розшукової діяльності

Оперативно-розшукова діяльність (ОРД) — вид діяльності, здійснюваний гласно і негласно оперативними підрозділами державних органів, уповноважених на те законом, в межах їх повноважень шляхом проведення оперативно-розшукових заходів (ОРЗ) з метою захисту життя, здоров'я, прав і свобод людини і громадянина, власності, забезпечення безпеки суспільства і держави від злочинних посягань.

Загальне визначення надається у ст. 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підбивну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави (ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»).

Матеріали, отримані в ході здійснення оперативно-розшукової діяльності, можуть бути використані:

- для підготовки і здійснення слідчих дій та проведення оперативно-розшукових заходів щодо попередження, припинення і розкриття злочинів,

- як докази у кримінальних справах після перевірки

цих матеріалів відповідно до кримінально-процесуального законодавства.

Матеріали, отримані в процесі оперативно-розшукової діяльності до викриття їх у форму, передбачену кримінально-процесуальним законодавством, ніяких правових наслідків не тягнуть і не є підставою обмеженням прав, свобод, законних інтересів фізичних і юридичних осіб.

2. Система принципів оперативно-розшукової діяльності

У самому загальному визначенні **принципи ОРД** слід розуміти як основні положення, яких повинні дотримуватися оперативні працівники у своїй практичній діяльності. При більш докладному їх розгляді під принципами ОРД розуміємо керівні ідеї, вироблені оперативно-розшуковою практикою і закріплені в нормах законодавства про ОРД, що виражають політичні й соціальні закономірності розвитку суспільства, а також моральні й правові уявлення населення про сутність, мету, завдання та процедури її здійснення.

Значення цих принципів полягає в тому, що вони є основою для формування здатності й уміння дотримуватись оперативним працівником певної лінії поведінки, належним чином виконувати свої обов'язки, вони є важливим засобом досягнення поставленої мети, виконання завдань і функцій, що покладаються на них.

При цьому принципи ОРД за своєю суттю мають імперативний, державно-владний характер і містять загальнообов'язкові приписи, яких мають дотримуватися всі суб'єкти ОРД.

Зміст принципів ОРД відображають такі положення:

- 1) принципи є гарантією ефективного здійснення ОРД;
- 2) їх використовують як основу для забезпечення ефективного механізму, усунення можливих розбіжностей і недоліків закону;
- 3) норми-принципи є вихідними для тлумачення всіх інших оперативно-розшукових норм;
- 4) принципи є засобом, завдяки якому досягається упорядкованість в усуненні прогалин в оперативно-розшуковому законодавстві;
- 5) вони відображають соціальну значимість ОРД, визначають структуру і зміст форм діяльності оперативних підрозділів, правове застосування негласних заходів і засобів, спрямування ОРД на виконання завдань кримінального судочинства, отримання інформації в інтересах безпеки суспільства й держави.

Ст. 4 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» не надає визначення цього поняття, а також не визначає навіть системи вказаних принципів, що здійснює право кримінальне та процесуально-кримінальне. Згідно з цією нормою оперативно-розшукова діяльність ґрунтується на принципах верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини.

У науковому сенсі принципи ОРД прийняте поділяти на **три великих групи**:

- конституційні принципи;
- загальні принципи;
- спеціальні принципи.

До конституційних принципів слід віднести такі:

- верховенства права;
- законності;

- дотримання прав і свобод людини.

Принцип верховенства права взагалі (та в ОРД зокрема) означає, що у правовій державі має панувати закон, а не інтереси осіб, у руках яких у певний момент перебуває влада. Функції держави полягають у регулюванні відносин між усіма суб'єктами права на основі закону. Неухильне дотримання принципу верховенства права покликане забезпечити права і свободи людини в оперативно-розшуковій діяльності, а з боку осіб, відносно яких вона здійснюється, – повагу до законів та органів державної влади. За такого розуміння сила держави, на якій вона ґрунтується, законна лише в тому випадку, якщо вона застосовується у суворій відповідності з правом, якщо вона цілковито служить йому.

Для ОРД це особливо актуалізується у зв'язку з тим, що саме під час її ведення збільшується ймовірність незаконного вторгнення в приватне спілкування й особисте життя людини, що, в свою чергу, може призвести до порушення конституційних прав і свобод людини як об'єкта цієї діяльності. При цьому закон, зобов'язуючи окрему людину до дотримання загальноприйнятих правил поведінки, водночас чітко окреслює межі здійснення оперативно-розшукових заходів, використання сил, застосування її засобів у співвідношенні до можливого тимчасового й у виняткових випадках обмеження конституційних прав людини.

Відповідно до цього принципу, правова держава надає державному застосуванню сили характер правового примусу. У правовій державі повноваження влади в цілому, а по відношенню до ОРД, оперативних підрозділів і їх посадових осіб, зокрема, можуть здійснюватися винятково у правових рамках.

Принцип законності щодо здійснення ОРД полягає в точному й безумовному дотриманні всіма такими підрозділами та, відповідно, їх посадовими особами Конституції України, Криміналь-

ЗМІСТ

ВСТУП	3
ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ОРД	5
1. Поняття та завдання оперативно-розшукової діяльності.....	5
2. Система принципів оперативно-розшукової діяльності.....	6
ПРАВОВА ОСНОВА ОРД	13
3. Основне законодавство про ОРД.....	13
4. Нормативно-правові акти виконавчих органів влади та правоохоронних відомств.....	15
5. Міжнародне правове регулювання у боротьбі зі злочинністю..	16
СУБ'ЄКТИ ОРД	18
6. Основні суб'єкти здійснення оперативно-розшукової діяльності.....	18
7. Оперативні підрозділи Національної поліції.....	20
8. Оперативні підрозділи ДБР.....	22
9. Бюро економічної безпеки.....	23
10. Повноваження підрозділів, які здійснюють ОРД.....	24
ПІДСТАВИ ТА СТРОКИ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ОРД	30
11. Система правових підстав для здійснення ОРД.....	30
12. Підстави для здійснення ОРД, що спрямовані на протидію злочинності.....	32
13. Підстави для здійснення ОРД, що мають дозвільний характер.....	35
14. Строки ведення оперативно-розшукових справ.....	37
15. Закриття оперативно-розшукових справ.....	40
ЗАСОБИ ТА МЕТОДИ ЗДІЙСНЕННЯ ОРД	43

16. Засоби здійснення ОРД.....	43
17. Методи здійснення ОРД.....	46
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ЗАХОДИ. НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ.....	48
18. Загальні питання ОРЗ.....	48
19. Підстави та порядок проведення ОРЗ.....	51
20. Негласні слідчі (розшукові) дії – загальні питання.....	55
21. Види НСРД.....	57
22. Підстави і порядок отримання дозволу на проведення НСРД.....	62
23. Окремі заходи оперативно-розшукової діяльності.....	64
24. Використання матеріалів ОРД та НСРД.....	69
25. Гарантії законності під час здійснення ОРД та НСРД.....	78
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРД.....	81
26. Оперативно-розшукова інформація.....	81
27. Використання автоматизованих інформаційно-пошукових систем в оперативно-розшуковій діяльності Національної поліції України.....	87
ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРД.....	101
28. Поняття психологічного забезпечення ОРД.....	101
29. Організація психологічного забезпечення в органах МВС....	104
30. Психологічне забезпечення застосування зброї оперативними працівниками.....	112
КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ.....	117
31. Загальні питання КРД.....	117
32. Повноваження органів і підрозділів, які здійснюють КРД....	118
33. Контррозвідувальна діяльність і оперативно-розшукова діяльність.....	121

СПРИЯННЯ ЗДІЙСНЕННЮ ОРД.....	124
34. Загальні питання сприяння здійсненню ОРД.....	124
35. Негласне співробітництво з оперативним підрозділом.....	125
36. Обмеження на залучення до співробітництва окремих категорій громадян.....	127
37. Викривачі корупції.....	127
СОЦІАЛЬНИЙ І ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ ОПЕРАТИВНИХ ОРГАНІВ.....	130
38. Гарантії соціального і правового захисту працівників оперативних органів.....	130
39. Правові підстави звільнення оперативного працівника від кримінальної відповідальності.....	138
СОЦІАЛЬНИЙ І ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ОСОБИ, ЯКА ЗАЛУЧАЄТЬСЯ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	142
40. Соціальний та правовий захист особи, яка залучається до ОРД.....	142
41. Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві.....	143
42. Правовий захист викривачів корупції.....	165
КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	168
43. Судовий та відомчий контроль за оперативно-розшуковою діяльністю.....	168
44. Прокурорський нагляд за додержанням законів при проведенні оперативно-розшукової діяльності.....	177
МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ОРД.....	183

45. Загальні питання міжнародного співробітництва у сфері ОРД.....	183
46. Правова основа міжнародного співробітництва у сфері ОРД.....	184
47. Спеціальні правові принципи у сфері міжнародно-правової боротьби зі злочинністю.....	188
48. Міжнародні правопорушення.....	189
49. Інститут видачі злочинців.....	201
50. Україна та Інтерпол.....	205
РЕКОМЕНДОВАНА ТА ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.....	212

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ОПЕРАТИВНО- РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТІВ

2-ге видання
перероблене та доповнене

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ «Центр учбової літератури»

Підписано до друку 02.06.2022. Формат 60х84 1/16
Друк лазерний. Папір газетний. Гарнітура PetersburgC.
Умовн. друк. арк. 10,5.

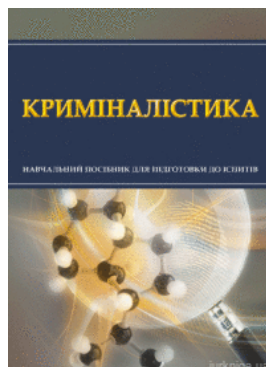
ТОВ «Центр учбової літератури»
вул. Лаврська, 20 м. Київ

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2458 від 30.03.2006 р.

Книги, які можуть вас зацікавити

Закони України "Про оперативно-розшукову діяльність", "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю"

Криміналістика.
Навчальний посібник
для підготовки до
іспитів

Оперативная
деятельность и
вопросы конспирации в
работе спецслужб. Том
1

Кримінальний
процесуальний кодекс
України

Кримінальний кодекс
України

Закон України "Про
оперативно-розшукову
діяльність". Алерта

Перейти до галузі права
Кримінальне право та процес

Перейти на сайт →